

ТЕХНОЛОГІЯ КОЛАЖУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні в умовах суб'єктно орієнтованого навчання зусилля дидактів і педагогів-практиків звернено на пошук нових чинників, що впливають на ефективність педагогічного процесу як системи освіти в цілому, так і в підготовці майбутнього вчителя-філолога, зокрема. У документі ЮНЕСКО "Виховання у душі миру" наголошується, що домінуючою метою освіти є розвиток таланту і формування творчої особистості. Соціальні проблеми сьогодення дедалі відчутніше формують стратегічні та тактичні орієнтири сучасної освіти. Молодь має адаптуватись до мінливих життєвих ситуацій, цілеспрямовано використовувати свій творчий потенціал як для самореалізації в професійному та особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави.

В період бурхливого науково-технічного розвитку, швидкого росту наукових знань і їх широкого застосування у виробництві однією з головних задач навчання стає розвиток творчого мислення майбутніх вчителів, пізнавальних здібностей, вміння самостійно поповнювати знання. Розв'язок цієї задачі органічно пов'язаний з активізацією навчання, з розробкою систем методів і прийомів навчання, які спрямовані на формування пізнавальної активності учнів, засвоєння ними навчального матеріалу, розвиток інтелектуальних здібностей учнів і вміння працювати з сучасною технікою. Оновлення системи освіти в Україні значною мірою пов'язане з розробкою та впровадженням у педагогічну практику інноваційних педагогічних технологій – технологій розвитку інтелектуальних та творчих здібностей учнівської молоді, таких як колажування, проектування, використання комп'ютерних технологій в процесі вивчення мов.

Значимість проблеми розвитку творчості, розкриття і максимальної реалізації творчості кожної особистості підкреслюється у державних документах: у Державній національній програмі "Освіта" (Україна XXI століття), Законі України "Про вищу освіту", Національній доктрині розвитку освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема розвитку творчої активності знайшла своє відображення в дослідженнях О.Є.Антонової, А.Г.Асмолова, А.В.Брушлінського, З.Ю.Калмикової, Б.М.Кедрова, А.М.Матюшкіна та ін. Педагогічні ідеї розвитку творчих здібностей в різних аспектах досліджувалися як вітчизняними вченими (Т.А.Абрамова, Л.С.Виготський, А.Г.Гостєв, Г.С.Альтшуллер, В.В.Давидов, І.В.Дубровіна, А.Ю.Козирєва, І.С.Кон, Т.І.Шамова і ін.), так і зарубіжними (Е.Де Боно, Ф.Баррон, Дж. Гауем, Р.Стернберг, -Д. Льюс та ін.). Окремі аспекти проблеми творчого розвитку особистості досліджуються в практиці роботи інноваційних шкіл (А.Н.Тубельський, В.І.Андрєєв, В.С.Біблер, С.Ю.Курганов, В.А.Караковський, Г.Л.Каспржак та ін.). Таким чином, в науці і практиці створені певні передумови для вирішення проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів.

Аналіз вищезазначених праць допомагає систематизувати нагромаджені знання щодо проблеми творчого зростання майбутніх вчителів-філологів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Однак, нове призначення мов, в тому числі і іноземних, спричинило необхідність зміщення акцентів і в підготовці вчителів-філологів. Адже, вчитель-філолог, виступаючи інтерпретатором національної культури, також є співтворцем живого процесу залученості учнів у культуру та культурне смислоутворювання, що є невід'ємною складовою будь-якого соціокультурного становлення і розвитку, дійовим каталізатором і, водночас, стабілізатором розвитку людського суспільства загалом. Ідея творчого розвитку майбутнього вчителя-філолога в умовах плюрилінгвального підходу є провідною в професійно-педагогічній підготовці вчителя.

Саме тому перед університетською наукою постала проблема приведення теорії й практики навчання відповідно до потреб сучасності. Однак наші спостереження, бесіди і спеціально проведена діагностика вчителів-філологів показали, що на практиці намітилися негативні тенденції, які проявляються у нерівномірності сформованості окремих компонентів професійної компетентності, дидактофобії, стереотипності у підходах до організації навчання мов у нових полікультурних умовах. Із зазначеного випливає необхідність пошуку інноваційних технологій для творчого зростання в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів-філологів, що свідчить про актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розгляд можливості використання технології колажування для творчого зростання у професійно-педагогічній майбутніх вчителів-філологів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Використання наочності розглядається нами як ключовий елемент в сучасній педагогіці та методиці викладання філологічних дисциплін. З питання використання наочності в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя існує ряд робіт, в яких висвітлюються різні аспекти використання всіх видів наочності, висвітлені відомими вітчизняними і зарубіжними вченими (Е.В.Чудіна, Л.М.Фрідман, Д.І.Лозинський, І.С.Чередниченко, А.В.Текучев, В.Є.Горецький, Л.А.Зельманова, Е.М.Верещакін, D.Coste, L.J.Issing, J.R.Levin, P.A.Kolers, D.Macaire, W.Hosch, T.Scherling). Також проблеми організації

навчального матеріалу з використанням наочних засобів досліджувалися у контексті психологічних досліджень (Б.М.Величковський, К.М.Вербіцький, О.В.Запорожець, Б.Макелрі, М.З.Шехтер, В.С.Юркевич та ін.), педагогічних (І.М.Вікторенко, Л.В.Занков, М.В.Гаркавенко, В.О.Онищук, А.М.Захарова, О.З.Крапівіна, С.П.Логачевська, О.Я.Савченко, В.Оконь, В.І.Орлов, І.П.Підласий, Ю.І.Щербаков та ін.) та методичних (Н.П.Байбара, Р.Е.Басангова, М.В.Богданович, Л.Варзацька, Н.В.Гордіюк, М.В.Дідух, М.Ігнатенко, О.І.Киричук та ін.).

Однак, ми вважаємо, що даний дидактичний принцип використовується одностороннє: в основному, як опора чи підказка для майбутнього висловлювання. Разом з тим, на наш погляд, комплексне використання наочності, вербальної чи вербально-зображальної, може стати стимулом до творчого використання отриманих теоретичних, фахових знань, пошуку творчих самостійних рішень педагогічних проблем, розвитку критичного самостійного мислення майбутніх вчителів-філологів.

В рамках реалізації принципу наочності в педагогіці існує технологія колажування, або асоціативного нарощення лексико-семантичного фону ключового поняття, що пов'язане з професійною діяльністю вчителя. На думку М.А.Нефедової, колажування – це синтезування окремих, почасти розбіжних об'єктів в єдине часопросторове ціле. Ми вважаємо, що саме технологія колажування допомагає творчо відтворити форму, суть педагогічного явища, його структуру, зв'язки з іншими дисциплінами, взаємодії для підтвердження теоретичних положень; допомагає привести в стан активності всі аналізатори і пов'язані з ними психічні процеси відчуття, сприйняття, уяви, внаслідок чого виникає багата емпірична основа для загально-аналітичної розумової діяльності майбутнього вчителя-філолога [2].

З'явилися і супутні терміни: колаж, блок-колаж, асоціограма, блок-асоціограма, соціокультурний колаж.

Сукупність інформаційно різнопланових компонентів колажу передає розумовий образ ядерної реальності, його ключового поняття. Перераховані характеристики колажу прямо співвідносяться з природою наочно-чуттєвого образу предметів і явищ дійсності. Наочно-чуттєвий образ є основа пізнавальної діяльності людини, що формується, як правило, в результаті дії багаточисельних подразників, що викликають слухові, зорові, моторні і інші відчуття. Відповідно, колаж за допомогою закодованих в ньому фонових знань направлений на виникнення всього комплексу відчуттів, що з'являються у зв'язку з тим або іншим ядерним поняттям, з тією або іншою реальією іншомовної дійсності.

Колаж знайомить майбутнього педагога з різними властивостями ядра, будучи своєрідною смисловою опорою для розуміння його значення в цілому. Одночасно він представляє собою своєрідний план по засвоєнню змісту ключової реальності, є стимул-реакцією для подальшої творчої діяльності в схематично заданій логічній послідовності.

Таким чином, колаж – це універсальний засіб методико-педагогічної, навчальної дії, здатний значно інтенсифікувати процес навчання та адаптувати його до нових умов.

Розглянемо загальну структуру колажу, представлену на рис.1.

Рис. 1. Загальна структура колажу

Як видно зі схеми, структура колажу будь якого типу складається з ядра та понять-супутників, які можуть бути представлені у вигляді лексичних одиниць, ілюстрацій, схем тощо, що базуються на сприйнятті отриманої інформації і передбачають послідовне нарощування лексико-семантичного фону ключового поняття. Зміст колажу може створюватися як на вербальній і невербальній основі, так і на комбінованій, основне завдання якої полягає у візуальному розкритті значення ключового поняття шляхом творчого відновлення асоціативних зв'язків між цим поняттям та фонову інформацією.

Мета використання техніки колажу в нашому дослідженні полягає у розвитку творчості майбутніх вчителів-філологів в процесі професійно-педагогічної підготовки.

Базуючись на класифікації Б.-Д.Мюллера ми виділили наступні види колажів, що найбільше сприяють творчому розвитку майбутніх вчителів-філологів, де колаж виконує розвиваючу функцію, формує їх соціокультурну компетенцію.

1. Колаж типу А – проста сонячна система (Einfaches Sonnen System), у центрі якого перебуває ключове соціокультурне поняття/ядро й від нього розходяться промені інформації.

2. Колаж типу В – сліпа пляма (Blinde Flecke), де в колажі є незайняті місця – плями, а учні мають визначити, яким саме відомостям приділяється вільне місце в цьому колажі.

3. Колаж типу С – сліпе ядро (Blinder Kern) відповідає типу А, але тільки школярі визначають ядерне соціокультурне поняття колажу після знайомства з усім фоном колажу.

4. Колаж типу D – спалах (Blitzlicht) складається на основі одного тексту, з якого учнем пропонується вибрати актуальну країнознавчу інформацію.

5. Колаж типу Е – ядро, що чергується (Wechselkern). Він спрямований на маніпуляції сателітною інформацією залежно від того, яке соціокультурне поняття є ключовим. (відповідає типу С зі змінним ядром) [6, с.24; 25; 26].

Крім того, ми виділили *комбіновані соціокультурні колажі* із застосуванням звукового, образотворчого, схематичного, а також текстового ряду інформації.

Описані види колажів демонструють різноманітні форми творчої роботи, відповідні до пропонованого сприймання, але далеко не вичерпують можливостей застосування його на практиці.

Отже, опорна схема, зоровий ряд якої організований з використанням прийому колажування, відповідає цілям формування у майбутніх вчителів-філологів уявлень про тісний зв'язок всіх аспектів вислову і вказівки всіх орієнтирів для здійснення творчої діяльності. Це допомагає об'єднати різні по характеру зорові опори (вербальні, графічні, образотворчі) і завдяки загальному символу підкреслити їх спільність.

Розглянемо деякі типи соціокультурного колажу, які, на наш погляд, доцільно використати при формуванні творчих вмінь майбутніх вчителів-філологів, а саме, блок-асоціограма і блок-колаж. *Блок-асоціограма* – план вивчення теми, що складається як вчителем, так і учнями, на основі відібраних текстів, що відображають модель культури і країнознавства, з наявного фонду відбирає відповідні аудіо- і відеозаписи. *Асоціограма* – це розкриття всіх значень колажу при використанні письмової чи мовної наочності.

Блок-колаж – блок-асоціограма, в якій кожне культурно-країнознавче поняття представлено або у вигляді мовної, або немовної наочності. Блок-колаж, як правило, складається в кінці вивчення теми і потребує самостійного творчого опрацювання.

Вчені зазначають, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів-філологів має поєднувати репродуктивну та перетворювальну діяльність. При цьому творчий характер має така перетворювальна діяльність, коли постає потреба застосувати знання у новій ситуації або скористатися відомими способами вирішення проблеми.

На нашу думку, саме технологія колажування з залученням творчих завдань, які виступають «двигуном» активної роботи мислення, пам'яті, актуалізації накопичених знань, є основною у процесі формування досвіду творчої діяльності. Певна послідовність творчих завдань зумовлюється рівнем їх складності, який співвідноситься з певним етапом пізнавального процесу.

Наш досвід показав, що в процесі професійно-педагогічної підготовки доцільно використовувати творчі індивідуальні завдання чотирьох типів:

1. завдання, які розвивають допитливість і допомагають визначити невідповідність, формувати проблемні запитання. Наприклад, пошукові завдання соціокультурного характеру.
2. завдання на розвиток аналітичних здібностей, уміння оригінально мислити, обґрунтовувати власні ідеї. Наприклад, коментування соціокультурних реалій.
3. завдання, які сприяють формуванню незалежних власних суджень. Наприклад, соціокультурна інтерпретація культурних явищ.
4. пошукові завдання, які сприяють розвитку творчості та фантазії. Наприклад, творче варіювання змісту колажу.

Висновки... Отже, вибір типу колажу і правильне його використання в педагогічній практиці сприяє не тільки творчому зростанню молодого вчителя-філолога, але й інтенсифікації вивчення особливостей мови, культури та історії, полегшує запам'ятовування матеріалу, робить його більш доступним, а також дозволяє розкрити інтерес майбутніх вчителів до вивчення звичаїв і традицій інших народів, сприяє усвідомленню ними схожості наших культур, розвиває здібність проводити історично-культурні паралелі. Все це сприяє формуванню соціокультурної компетенції.

Таким чином, саме технологія колажування буде ефективною в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів-філологів, стимулюючи зростання інтелектуальних сил молодого педагога, його компетентність, ініціативу та творчість.

Література

1. Грачева Н.П. О комплексном использовании средств наглядности в овладении грамматической стороной устной речи / Н.П. Грачева // *Иностр. языки в школе.* – 1991. – №1. – С. 26-30.

2. Нефедова М.А. Коллаж и коллажирование в учебном процессе / М.А. Нефедова // Иностр.языки в школе. – 1993. – № 2. – С.5-8.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.
4. Чудина Е. В. Использование иллюстративной наглядности на уроках немецкого языка / Е.В. Чудина // Иностранные языки в школе. – 2006. – № 8. – 182 с.
5. Muller B.D. Begriffe und Bilder. Bedeutungscollagen zur Landeskunde / B.D. Muller // Zeitsprache Deutsch. – 1983. – №2
6. Schneider Günther European Language Portfolio: Guide for Developers / Günther Schneider, Peter Lenz // Strasbourg: Council of Europe, 2001. – 66 p.

Анотація

У статті розглядається актуальність використання технології колажування як засобу творчого зростання майбутнього вчителя-філолога у процесі професійно-педагогічної підготовки, визначаються її функції та зміст.

Анотация

В данной статье рассматривается актуальность использования технологии коллажирования как средства творческого роста будущего учителя-филолога в процессе профессионально-педагогической подготовки, определяются ее функции и содержание.

Summary

The article deals with the topicality of usage of collage technology as a mean of creative growth of future linguists in the process of professional pedagogical training, determines its functions and content.

Ключові слова: технологія колажування, соціокультурна компетенція, професійно-педагогічна підготовка, творчість.

Ключевые слова: технология коллажирования, социокультурная компетенция, профессионально-педагогическая подготовка, творчество.

Key words: collage technology, sociocultural competence, professional pedagogical training, creativity.

Подано до редакції 24.01.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, проф. Калініною Л.В.

УДК: 378.013+780.7(782.009 2)

© 2011

Економова Е.К.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВАКІВ ДО КОНЦЕРТНО-КАМЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Прогрес науки і техніки, нові соціальні умови ставлять перед особистістю чимало серйозних проблем, і в найближчому майбутньому слід очікувати значного підвищення рівня цих вимог до фахівця. Найбільш важливими якостями для працівника мають бути професіоналізм, володіння технікою і технологією відповідно до фаху; високий рівень інтелекту, знань і вмінь; професійна мобільність, готовність до зміни праці; відповідальність щодо прямих і прихованих наслідків особистих дій; прагнення до постійного саморозвитку; здатність переглядати звичні стереотипи, змінювати їх; екологічна вихованість; формування почуттів у зв'язку з усім світом, усвідомлення особистого місця в історичному процесі [5, с. 41].

Орієнтація на всебічно розвинену особистість як соціальну модель виховання та освіти практично не повинна залишатися на рівні декларативного заклику. Щоб втілити візирець у реальність, необхідно здійснити перехід від нових соціальних установок в технологію професійної підготовки, в методику виховання.

Що слід розуміти під технологією професійної підготовки ?

Поняття “професійна підготовка” можна визначити як професійну (спеціальну) освіту. Оскільки основний шлях отримання такої освіти – навчання, то фактично, це і є технологія навчання, але професійного. Технологія навчання передбачає досягнення певного, заздалегідь обумовленого рівня професіоналізму і корегування дій (блок корекції), призначених для досягнення необхідного результату.

Сучасну технологію професійної підготовки неможна розглядати тільки в якості однієї з дисциплін педагогіки чи тільки як напрямок оптимізації освітньої практики. В рамках технології професійної підготовки об'єднуються теоретичні та практичні напрями роботи. Сутність пошуку зводиться до модернізації дидактичної системи на підставі вивчення елементів, які її утворюють, і досвідченої перевірки всієї системи в цілому. При цьому визначення цілей навчання (чому і для чого?) повинно сприяти відбору і побудові змісту (що?), організації навчального процесу (як?), відбору методів і засобів навчання (за допомогою чого?), а також урахувати необхідний рівень кваліфікації викладачів вишів та допоміжного персоналу (хто?) і методи оцінки результатів